

Konsekvensbeskrivning avseende förslag till ändringar inom handels- och administrationsprogrammet

Denna konsekvensbeskrivning avser förslag till förändringar i handels- och administrationsprogrammet med anledning av ett regeringsuppdrag givet i regleringsbrev 2018-06-27. Alla förslag gäller under förutsättning att regeringen fattar nödvändiga beslut. Först efter att beslut har fattats kan Skolverkets börja arbeta med ändringar av föreskrifter.

Bakgrund

Enligt uppdrag i ändring av regleringsbrevet den 27 juni 2018 U2018/02877/BS (delvis) U2018/02960/S ska Skolverket förbereda och föreslå ändringar i handels- och administrationsprogrammet. Förslagen till ändringar i programmet ska utgå från förslagen till justeringar i utbudet av program och inriktningar i gymnasieutredningens betänkande *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning* (SOU 2016:77). Enligt uppdraget ska myndigheten lämna förslag till justerade examensmål och justeringar i programstrukturen i enlighet med utredningens förslag att utveckla inriktningen administrativ service samt föreslå ett nytt namn för programmet. Skolverket ska vidare överväga och vid behov föreslå hur kurser från inriktningen administrativ service i stället kan ingå i något eller flera av de andra nationella programmen, överväga och vid behov föreslå justering av befintliga ämnen och kurser inom programmet för att svara mot handelsbranschens behov samt överväga och vid behov fatta beslut om att vissa handelskurser ska ingå i programfördjupningen på andra program.

Behovet av den minsta av programmets två inriktningar, administrativ service, har länge varit ifrågasatt. Utöver att inriktningen har få elever har ifrågasättandet gällt dels om det finns en relevant koppling till handelsområdet, *dels om det finns en efterfrågan från arbetsmarknaden* som motiverar en särskild administrativ inriktning inom gymnasieskolan. Under de senaste åren har det inom det nationella programrådet förts en diskussion om att eventuellt utveckla inriktningen administrativ service och låta programmet vara utan separata inriktningar.

Handelsrådet, som samlar arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer inom handelsbranschen, lämnade ett förslag till gymnasieutredningen¹ om att handels- och administrationsprogrammet borde ersättas av en yrkesinriktning med handelskurser på det högskoleförberedande ekonomiprogrammet. Innebörden av det förslaget var således att handels- och administrationsprogrammet skulle utvecklas. Regeringen valde dock att behålla handels- och administrationsprogrammet med justeringar enligt det uppdrag som beskrivits ovan. Parallellt med regeringsuppdraget avseende handels- och administrationsprogrammet har Skolverket också fått uppdraget att inleda en försöksverksamhet med en handelsinriktning på ekonomiprogrammet.

¹ SOU 2016:77

Handelsrådet lämnade vidare som förslag till gymnasieutredningen att ett urval av handelskurser bör införas som valbara kurser för elever på andra yrkesprogram. Som bakgrund till förslaget uppgav Handelsrådet att handels- och administrationsprogrammet enbart är en av flera rekryteringskällor för handeln. Omkring hälften av dem som gått programmet återfinns enligt branschen ett år senare inom handeln, och dessa utgör en mycket liten andel av handelns årliga rekryteringsbehov. Till utredningen uppgav Handelsrådet också att arbetsgivare rekryterar från flera olika gymnasieprogram och att de ofta främst efterfrågar generella kompetenser som exempelvis rätt attityd och social kompetens. Enligt Handelsrådet upplever branschen att handels- och administrationsprogrammet ofta har svårt att locka till sig elever med ett intresse för att arbeta inom handeln, och att programmet i många fall inte tycks ge eleverna tillräcklig eller rätt kompetens. Även kompetenser från andra yrkesprogram är värdefulla för handeln. Att kombinera sakkunskaper om exempelvis produkter och arbetssätt inom ett visst yrkesområde med sälj- och servicekunskaper ses som värdefullt för olika delar av handeln. Handelsrådet lämnade därför ett förslag till utredningen om att kurser inom området sälj och service ska läggas in i programfördjupningen på övriga yrkesprogram.

Handels- och administrationsprogrammet hade 3 340 elever i årskurs 1 läsåret 2011/12. Elevantalet minskade successivt åren som följde och läsåret 2015/2016 var elevantalet 2521. Trenden har därefter vänt. Läsåret 2017/18 hade programmet 3 048 elever i årskurs 1. Inför läsåret 2018/2019 noterade Skolverket ett ökat antal förstahandssökande till programmet. Enligt preliminär statistik för 2018 har programmet 3 300 elever i årskurs 1.

Läsåret 2018/2019 har inriktningen handel och service ca 92 procent av programmets elever medan inriktningen administrativ service har ca 8 procent. Av de elever som går på programmet är drygt hälften, 53 procent, kvinnor.

Förslaget innebär följande:

- Handels- och administrationsprogrammets inriktning administrativ service avvecklas.
- Programmets namn ändras till *försäljnings- och serviceprogrammet*.
- Examensmål och programstrukturen justeras med anledning av förslaget att avveckla inriktningen administrativ service.

Övriga förändringar som Skolverket bedömer kommer att behöva genomföras med anledning av regeringsuppdraget:

- Handelskurser läggs in i *programfördjupningen* på bygg- och anläggningsprogrammet.
- Ytterligare handelskurser läggs in i *programfördjupningen* på fordons- och transportprogrammet.
- Kurser från inriktningen administrativ service läggs in i *programfördjupningen* på *ekonomiprogrammet*.
- Befintliga ämnen och kurser inom programmet justeras för att svara mot handelsbranschens behov. De ämnen som Skolverket avser att revidera är följande: *Handel, försäljning och kundservice* samt *information och kommunikation*.
- Som en konsekvens av att vissa ämnesplaner revideras, vilket till exempel kan innebära att kurser tas bort eller byter namn, föreslås ändringar i programstrukturer för de program där dessa kurser ingår i *programfördjupningen*. Det gäller hantverksprogrammet samt el- och energiprogrammet.

Ovanstående förändringar kommer att remitteras senare.

A Allmänt

1. Beskrivning av problemet och vad Skolverket vill uppnå

Avveckling av inriktningen administrativ service

Gymnasieutredningen pekade på att behovet av den minsta av programmets två inriktningar, administrativ service, länge varit ifrågasatt. Utöver att inriktningen har få elever har frågasättandet gällt dels om det finns en relevant koppling till handelsområdet, dels om det finns en efterfrågan från arbetsmarknaden som motiverar en särskild administrativ inriktning inom gymnasieskolan. Under de senaste åren har det inom det nationella programrådet förts en diskussion om att eventuellt avveckla inriktningen administrativ service och låta programmet vara utan separata inriktningar.

Handelsrådet lämnade ett förslag till gymnasieutredningen om att handels- och administrationsprogrammet borde ersättas av en yrkesinriktning med handelskurser på det högskoleförberedande ekonomiprogrammet. Innebörden av det förslaget var således att handels- och administrationsprogrammet skulle avvecklas. Regeringen valde dock att behålla handels- och administrationsprogrammet med justeringar enligt det uppdrag som beskrivits ovan. Parallellt med regeringsuppdraget avseende handels- och administrationsprogrammet har Skolverket också fått uppdraget att inleda en försöksverksamhet med handelsinriktning på ekonomiprogrammet.

Skolverket föreslår att inriktningen administrativ service avvecklas och att kurserna inom inriktningen läggs in i programfördjupningen på det reviderade handels- och administrationsprogrammet som föreslås benämnas försäljnings- och serviceprogrammet. Det säkerställer att kurser inom administration finns kvar inom gymnasieskolan och gör det möjligt för den kommunala vuxenutbildningen att erbjuda utbildning inom yrkesområdet administration.

Med anledning av ovanstående förslag behöver bilaga 1 till gymnasieförordningen (2010:2039) justeras.

Programmets namn ändras till försäljnings- och serviceprogrammet

När den administrativa inriktningen avvecklas behöver programmet ett nytt namn som bättre beskriver vilka yrkesområden programmet i första hand utbildar för och som på ett tydligare sätt speglar programmets innehåll och examensmål. Det nya namnet har tagits fram i dialog med branschen och är avsett att svara mot branschens kompetensbehov. Skolverket bedömer att det nya namnet kan upplevas som tydligt och intressant för elever och att det nya namnet därigenom kan bidra till att öka programmets attraktionskraft.

Med anledning av ovanstående förslag behöver bilaga 1 till skollagen (2010:800) justeras.

Examensmål och programstruktur för handels- och administrationsprogrammet justeras med anledning av förslaget att avveckla en inriktning

Examensmål

I det reviderade programmets examensmål² förstärks perspektiven hållbar utveckling och digital kompetens för att bättre möta branschens kompetensbehov samt utbildningsbehov utifrån miljö- och samhällsförändringar.

Mot bakgrund av att handel som inte sker på ett hållbart sätt kan orsaka problem såsom miljöföroreningar och klimatpåverkan är det viktigt att utbildningen ger eleverna kunskaper om handelns roll, betydelse och ansvar när det gäller såväl social och miljömässig som ekonomisk hållbarhet.

De yrkesområden som det reviderade handels- och administrationsprogrammet utbildar för präglas av stort informationsflöde, snabb förändringstakt och ökad digitalisering. Digital kompetens är en förutsättning för flera av handelns yrken. Utbildningen behöver därför på ett tydligare sätt stärka elevernas digitala kompetens.

De exempel på yrken som nämns i programmets examensmål har anpassats för att bättre passa det justerade programmets innehåll. Nya yrken som nämns är *inköpsassistent* och *kundtjänstbiträde*.

Programstruktur

För det reviderade handels- och administrationsprogrammet föreslås följande programstruktur³ och poängfördelning inom ramen för programstrukturen:

Gymnasiegemensamma ämnen 600 poäng
Programgemensamma ämnen 900 poäng
Programfördjupning 700 poäng
Individuellt val 200 poäng
Gymnasiearbete 100 poäng

Kurser inom handel läggs in i programfördjupningen på andra yrkesprogram.

Förstag inom *fackhandeln*, bland annat inom bygghandeln, efterfrågar personal som besitter djup produktkunskap. I nuläget anställs därför företrädesvis personer med examen från andra yrkesprogram i dessa företag. I syfte att bidra till kompetensförsörjningen inom fackhandeln genom att ge kompetens också inom försäljning och service bedömer Skolverket att handelskurser bör läggas in på bygg- och anläggningsprogrammet. Kurser inom handel finns på flera andra program, där utbildningsinnehållet på liknande sätt kan kopplas till en tydlig fackhandel, men saknas i befintlig programstruktur för bygg och anläggningsprogrammet.

Fordons- och transportprogrammet har i befintlig programstruktur kurser inom handel men för att förstärka försäljnings- och servicekompetens i yrkesutgången för

² Se bilaga 1

³ Se bilaga 2

reservdelspersonal bedömer Skolverket att ytterligare kurser bör läggas in i programfördjupningen på fordons- och transportprogrammet.

Ovanstående förändringar kommer att remitteras senare.

Kurser inom handel finns redan idag i programfördjupningen på följande program:

El- och energiprogrammet
Fordons- och transportprogrammet
Hantverksprogrammet
Hotell- och turismprogrammet
Naturbruksprogrammet
Restaurang- och livsmedelsprogrammet

Utifrån formuleringen av examensmål för respektive program bedöms kurser inom handel inte vara relevanta på följande program:

Vård- och omsorgsprogrammet
Barn- och fritidsprogrammet
VVS- och fastighetsprogrammet
Industri tekniska programmet

Kurser från inriktningen administrativ service läggs in i programfördjupningen på ekonomiprogrammet

Skolverket bedömer att kurser inom administrativ service ligger nära visst övrigt innehåll i ekonomiprogrammet och har en tydlig koppling till yrkesområden som kan vara naturliga val efter genomförd utbildning på ekonomiprogrammet. Myndigheten bedömer därför att kurser inom administrativ service bör erbjudas inom programfördjupningen på ekonomiprogrammet.

Befintliga ämnen och kurser inom programmet justeras för att svara mot handelsbranschens behov

I det reviderade handels- och administrationsprogrammets examensmål förstärks perspektivet hållbar utveckling för att bättre möta branschens kompetensbehov samt utbildningsbehov utifrån miljö- och samhällsförändringar. Skolverket bedömer att en ny kurs därför bör skapas inom ämnet *handel*, nämligen kursen *handel och hållbar utveckling*, i syfte att spegla förtydligade examensmål när det gäller hållbar utveckling samt för att fördjupa elevernas kunskaper om, och förståelse för, detta perspektiv. Kursen föreslås bli ny programgemensam kurs i det reviderade handels- och administrationsprogrammet. Det centrala innehållet i den nya kursen bör till exempel innehålla:

- Grundläggande begrepp inom området hållbar utveckling.
- Handel och produktion av varor och tjänster i relation till social och miljömässig hållbarhet
- Miljökonsekvenser vid olika former av distribution och varutransporter.
- Affärsmöjligheter och entreprenörskap utifrån ekonomiska, miljömässiga och etiska aspekter.
- En varas livscykel, producentansvar och kretsloppssamhällets organisation.
- Miljömärkning, avtal, lagar och andra bestämmelser inom området.

Inom ämnet *handel* bedömer Skolverket vidare att kursen *branschkunskap inom handel och administration* bör revideras. Anledningen är att inriktningen administrativ service föreslås avvecklas enligt regeringsuppdraget. Därmed finns inte längre något skäl att inom den

programgemensamma delen i programmet ge branschkunskap om administration. Kursen renodlas därför till att enbart innehålla branschkunskap inom handel. Slutligen bedömer Skolverket att följande förändring bör göras inom ämnet *handel: Praktisk marknadsföring 1–3* slås ihop till två kurser, *praktisk marknadsföring 1* 100 poäng och *praktisk marknadsföring 2* 100 poäng. Skälet är att det centrala innehållet i de tre kurserna bedöms vara alltför begränsat för att motsvara 300 poäng.

I den dialog som Skolverket fört med handelsbranschen har serviceförmåga framhållits som avgörande för anställningsbarhet inom branschen. Inom ämnet *försäljning* och *kundservice* finns i befintlig ämnesplan kursen *servicekunskap*. I syfte att ytterligare förstärka elevernas kunskaper om, och färdigheter i att ge, service inom försäljning bedömer Skolverket att en ny kurs bör skapas, nämligen kursen *servicekunskap 2* 100 poäng. Vidare bedömer myndigheten att följande förändring bör göras inom ämnet *försäljning* och *kundservice*. *Personlig försäljning 1–3* slås ihop till två kurser, *personlig försäljning 1* 100 poäng och *personlig försäljning 2* 100 poäng. Skälet är att det centrala innehållet i de tre kurserna bedöms vara alltför begränsat för att motsvara 300 poäng.

Skolverket bedömer att ämnet *näthandel* bör utgå. Anledningen är att innehållet i den befintliga ämnesplanen till stora delar inte bedöms motsvara ett kompetensbehov inom handelsbranschen. Vidare har i dialogen med handelsbranschen framkommit att näthandel endast är en säljkanal bland flera. Att ha en särskild ämnesplan för näthandel bedöms därmed inte vara motiverat. Digital kompetens och kunskaper om handelns pågående transformation, där handel i allt större utsträckning sker via digitala plattformar, behöver istället integreras i programmets handelskurser generellt. Vissa delar ur det centrala innehållet i *näthandel 1* och *2* bör läggas in i andra ämnesplaner inom programmet enligt följande: Punkten ”Sociala medier i marknadsföringssyfte” läggs in i *praktisk marknadsföring 2*. Punkten ”Miljöaspekter, transporter och logistik” läggs in i *handel och hållbar utveckling*. Punkten ”Affärsmöjligheter och entreprenörskap” läggs in i *handel och hållbar utveckling*. Punkten ”Målgrupper och kundrelationer” läggs in i *praktisk marknadsföring 1*.

Skolverket bedömer slutligen att ämnet *information och kommunikation* bör justeras för att bättre motsvara ett aktuellt kompetensbehov inom branschen.

Ovanstående förändringar kommer att remitteras senare.

2. Uppgifter om vilka som berörs av regleringen

Förslaget kommer att beröra elever som påbörjar det reviderade handels- och administrationsprogrammet efter att förslaget har trätt i kraft 1 juli 2020 eftersom det reviderade programmet kommer att ha ett delvis annat innehåll och sakna inriktningar. Förslaget kommer även att beröra lärare i administrationskurser, då antalet elever som läser administrationskurser kan antas minska när inriktningen tas bort. Enligt Skolverkets statistik för läsåret 2017/18 fanns det 425 lärare i handel och administration varav 67,5 procent hade pedagogisk högskoleexamen. Förslaget berör vidare de huvudmän och skolenheter som i dag erbjuder utbildning på handels- och administrationsprogrammet.

3. Uppgifter om de bemyndiganden som Skolverkets beslutanderätt grundar sig på

Förutsatt att regeringen genomför föreslagna ändringar i bilaga 1 till gymnasieförordningen samt i förordningen om examensmål för gymnasieskolans nationella program, gör Skolverket bedömningen att myndigheten kommer att kunna meddela följdenliga föreskrifter med stöd av bemyndigandena i 1 kap. 4 § och 4 kap. 1 och 5 §§ gymnasieförordningen, 2 kap. 13 § förordningen om vuxenutbildning samt 2 kap. 26 §

förordningen om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare. Skolverket bedömer vidare att myndigheten kommer att kunna besluta följdenligt enligt 4 kap. 2 § gymnasieförordningen.

4. Uppgifter om vilka kostnadsmässiga och andra konsekvenser regleringen medför och en jämförelse av konsekvenserna för de övervägda regleringsalternativen

Bedömningen är att huvudmän kommer att få ett krympande tjänsteunderlag för lärare i administrationskurser och därigenom ökade kostnader under en omställningsperiod. Det finns en viss risk för kompetensbrist på arbetsmarknaden, eftersom inget gymnasieprogram kommer att utbilda mot yrkesområdet administration om förslaget genomförs.

Utbildning mot yrkesområdet administration finns dock i relativt stor omfattning inom vuxenutbildningen.

5. Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Förslagen berör inte de överenskommelser eller skyldigheter Sverige har gentemot Europeiska Unionen eller andra internationella överenskommelser.

6. Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

Förslagen föreslås träda i kraft gällande utbildning som påbörjas från och med 1 juli 2020. Beslut behöver därför fattas senast under tidig höst 2019 för att Skolverket ska kunna informera om förändringarna och för att skolhuvudmän därefter ska kunna integrera utbildningen i sitt utbud om de så önskar. Detta gäller under *förutsättning* att fristående huvudmän som enbart har tillstånd att bedriva en av inriktningarna kan få överföra tillståndet till att gälla programmet utan inriktningar. I annat fall bedöms ikraftträdandet kunna påbörjas tidigast 1 juli 2021.

B Kommuner och landsting

Regleringen bedöms inte få effekter för kommuner eller landsting utöver de konsekvenser som uppstår för kommuner i egenskap av huvudmän.

C Företag

Det finns en viss risk för kompetensbrist på arbetsmarknaden då inget gymnasieprogram om förslaget genomförs kommer att utbilda mot yrkesområdet administration. I det sammanhanget bör dock påpekas att utbildningar med inriktning mot yrkesområdet administration förekommer i relativt stor utsträckning inom vuxenutbildningen.

Fristående huvudmän behöver få information i tid och möjlighet att ansöka om förändrade tillstånd om det bedöms krävas. Regleringen bedöms inte få effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

D Samråd

Skolverket bjöd den 7 september 2018 in rektorer med ansvar för handels- och administrationsprogrammet, samt yrkeslärare inom handel och administration, till samråd. Rektorer och lärare har under beredningsprocessen getts möjligheter att lämna synpunkter på förslag till examensmål, programstruktur och reviderade ämnesplaner. Skolverket har också i samband med skolbesök intervjuat lärare och elever.

Myndigheten har därutöver samverkat med det nationella programrådet för handels- och administrationsprogrammet samt inhämtat information och synpunkter ifrån ytterligare aktörer inom handelsbranschen.

E Kontaktperson

Kontaktperson för handels- och administrationsprogrammet är Cecilia Hågemark, Gymnasieenheten. cecilia.hagemark@skolverket.se, 08-527 338 33.

REMISS